

Отримано: 10 березня 2017 р.

Прорецензовано: 16 березня 2017 р.

Прийнято до друку: 22 березня 2017 р.

Кривицька О. Р., Вєтрова О. І. Діяльність транснаціональних компаній в Україні : проблеми та перспективи / О. Р. Кривицька, О. І. Вєтрова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 10–13.

УДК: 339.9

JEL-класифікація: F23

Кривицька Ольга Романівна,

кандидат економічних наук, доцент

Вєтрова Ольга Іванівна,

магістрантка Національного університету «Острозька академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано динаміку та структуру прямих** іноземних інвестицій в Україну з боку транснаціональних компаній. Охарактеризовано галузі національного господарства України, у які найбільше залучають іноземні інвестиції. Досліджено розподіл залучених прямих іноземних інвестицій за основними регіонами-реципієнтами інвестицій України. Обґрунтовано необхідність залучення іноземних інвестицій у сучасних умовах, досліджено головні проблеми надходження іноземних інвестицій.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, транснаціональні компанії.

Кривицкая Ольга Романовна,

кандидат экономических наук, доцент

Вєтрова Ольга Ивановна,

магистрантка, Национальный университет «Острожская академия»

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье проанализированы динамика и структура прямых иностранных инвестиций со стороны транснациональных корпораций в Украине. Охарактеризованы отрасли национального хозяйства Украины, в которые больше всего привлекают иностранные инвестиции. Исследовано распределение привлеченных прямых иностранных инвестиций за основными регионами-реципиентами инвестиций Украины. Обоснована необходимость привлечения иностранных инвестиций в современных условиях, исследованы главные проблемы поступления иностранных инвестиций.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, транснациональные корпорации.

Olha Kryvytska,

PhD, associate professor of Finance, Accounting and Auditing Department, The National University of Ostroh Academy

Olha Vietrova,

magister, National University «Ostroh academy»

THE ACTIVITIES OF MULTINATIONAL COMPANIES: PROBLEMS AND POSSIBILITIES

The article analyzes the dynamics and structure of foreign direct investment by multinationals in Ukraine. Industries of the national economy of Ukraine attracting foreign investments most are described. Distributing of the attracted lines of foreign investments is investigated according to the basic regions that are recipients of investments of Ukraine. The necessity of bringing in foreign investments in modern terms is substantiated. The main problems of foreign investments flows.

Key words: foreign direct investment, investment climate, investment attractiveness, multinational corporations.

Постановка проблеми. Прямі іноземні інвестиції для України відіграють важливу роль, адже сприяють економічному розвитку країни. Транснаціональні компанії (далі – ТНК) вкладають свої кошти в країни з високим рівнем інвестиційної привабливості. В умовах економічної нестабільності України досить актуальним є дослідження діяльності таких компаній. Прямі іноземні інвестиції забезпечують не лише додаткове фінансування, а й покращення економічно-соціального рівня населення. Цього можна досягнути лише у випадку створення привабливих умов для ТНК та збереження національних інтересів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діяльності ТНК досліджували М. П. Овчарук, В. В. Бала, В. Ю. Шевченко, І. П. Гайдучий, О. І. Рогач, В. Є. Новицький, О. І. Товкус, О. А. Швиданенко, В. В. Рокоча, О. А. Яворський та ін.

Мета і завдання дослідження є ідентифікація проблем та перспектив створення привабливого інвестиційного клімату для діяльності ТНК в Україні. Основними завданнями є проаналізувати динаміку та структуру іноземних інвестицій, визначити роль ТНК для України, ідентифікувати основні проблеми та перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу. За офіційним визначенням Конференції ООН із торгівлі та розвитку, транснаціональні корпорації – це міжнародні підприємства, що об'єднують юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності у двох чи більше країнах і проводять єдину економічну політику та загальну стратегію завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень [2]. ТНК є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності будь-якої розвиненої країни.

Державні позики та кредити відіграють значно меншу роль, ніж прямі іноземні інвестиції ТНК. Коли прямі іноземні інвестиції надходять у країну, то це означає, що отримано не тільки додатковий капітал для розвитку країни, але також унікальне поєднання капіталу, науково-технічних технологій, доступу до ринків капіталу, збуту, сировини, практики управління, що вже має ТНК як інвестор. Однак активність ТНК у вигляді прямих іноземних інвестицій в Україну неабияк поступається іншим країнам Східної Європи та СНД [5]. Насиченість економіки України прямими іноземними інвестиціями є доволі невеликою.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» такою діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [3].

Необхідно зазначити, що Україна має величезний потенціал для залучення інвестицій. Багаті природні ресурси та сприятливі природні умови України значно цьому сприяють. Перспективними галузями для інвестування могли б стати сільськогосподарський, туристичний та енергетичний сектори [5]. Про особливості транснаціоналізаційних процесів в Україні свідчить динаміка прямих іноземних інвестицій (таблиця 1). На сучасному етапі ТНК є найголовніший український інвестор, а прямі іноземні інвестиції дозволяють реалізувати йому глобальну експансію. Більшість іноземних інвесторів орієнтуються на отримання швидкого прибутку, про що свідчить динаміка та структура інвестицій. Обсяг іноземних інвестицій в Україні мав тенденцію зростати до 2014 р. Водночас у цьому році спостерігається найвищий обсяг прямих іноземних інвестицій в розмірі 57 млрд дол.

Таблиця 1

Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за 2009–2017 рр. (станом на 1 січня)*

	Роки								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Обсяг ПІІ, млрд, США	35,6	39,2	43,8	49,4	53,7	57,0	45,9	43,4	44,0
Темп приросту, %	–	10,1	11,7	12,8	8,7	6,1	-19,5	-5,5	1,4

*Побудовано автором на основі [1].

Інвестиційний клімат покращувався під час розвитку процесів приватизації. У 2015 р. обсяг іноземних інвестицій в економіку України навпаки, знизився. Станом на 1 січня 2015 р. їх загальний обсяг в Україну, становив 45 млрд 900 млн дол., що є на 19,5% менше за обсяг інвестицій на початок 2014 р. У зв'язку з високими політичними ризиками в Україні обсяг прямих іноземних інвестицій за рік скоротився на 19,5%. Інвестори вивели частину активів, особливо банківського сектору, що стало однією з причин такого зниження.

Така сама негативна тенденція спостерігається і в січні 2016 р. Обсяг інвестицій зменшився ще на 5,5%, і становив 43 млрд 400 млн дол. Ситуація, ймовірно, пов'язана з воєнними діями на Сході країни. Проте вже станом на 01.01.2017 р. обсяг інвестицій підвищився і досягнув 44 млрд дол., що на 1,4% більше порівняно з відповідним періодом 2016 р.

В Україну прямі іноземні інвестиції надходили із 125 країн світу. У п'ятірку основних країн-інвесторів, на які припадає понад 68% загального обсягу прямих інвестицій, станом на 01.01.2017 р. входять: Російська Федерація – 37,8%, Кіпр – 9,7%, Велика Британія – 9,2%, Нідерланди – 5,8%, Австрія – 5,7% (рис. 1). Сьогодні вплив ТНК на економіку України є досить значним і важливим. Як видно з рис. 1 найбільшу частку інвестицій в економіку України, як не дивно, займають інвестиції з Російської Федерації, на другому місці залишаються Кіпр та Велика Британія.

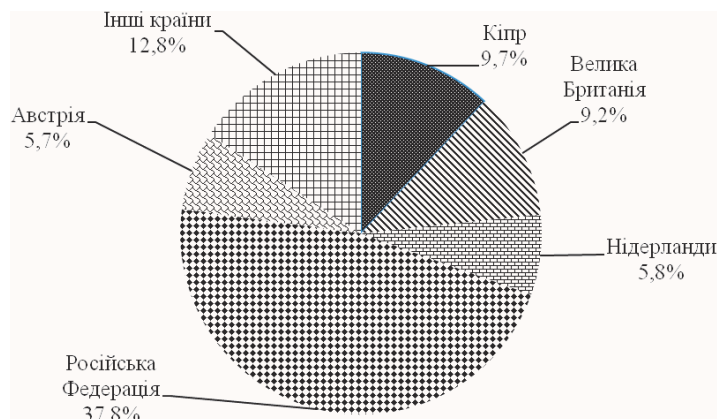

Рис. 1. Розподіл прямих іноземних інвестицій в економіці України за країнами, %*

*Складено автором на основі [1].

Загалом Україна не належить до переліку країн, що мають сприятливий інвестиційний клімат та високу інвестиційну привабливість. Неоднорідну інвестиційну привабливість мають не тільки окремі галузі, а й окремі регіони України. Зрозуміло, що інвестиції, у вже розвинені сфери економічної діяльності, надходять у більшій кількості, ніж на всі інші. Промисловість з акумулювала в собі 30% загального обсягу прямих інвестицій країни, тоді як фінансові установи – 33%, а професійна та наукова діяльність лише 7%. Вищесказане підтверджує те, що інвестиції надходять у ті галузі, які забезпечують найбільший прибуток за найменший період [5].

Така нерівномірна диверсифікація джерел залучення по країнах-інвесторах та галузях може становити загрозу для економіки України. Вона проявлятиметься в залежності країни лише від декількох основних країн-інвесторів, а також загальмування розвитку «непривабливих регіонів». Беручи до уваги розміщення капіталів за галузями, бачимо (рис. 2), що станом на 31.12.2016 р. найбільша частка прямих іноземних інвестицій зосереджена у фінансовій та страховій діяльності – 10324,4 млн дол., промисловості – 9550,2 млн дол., торгівлі – 5485,2 млн дол.

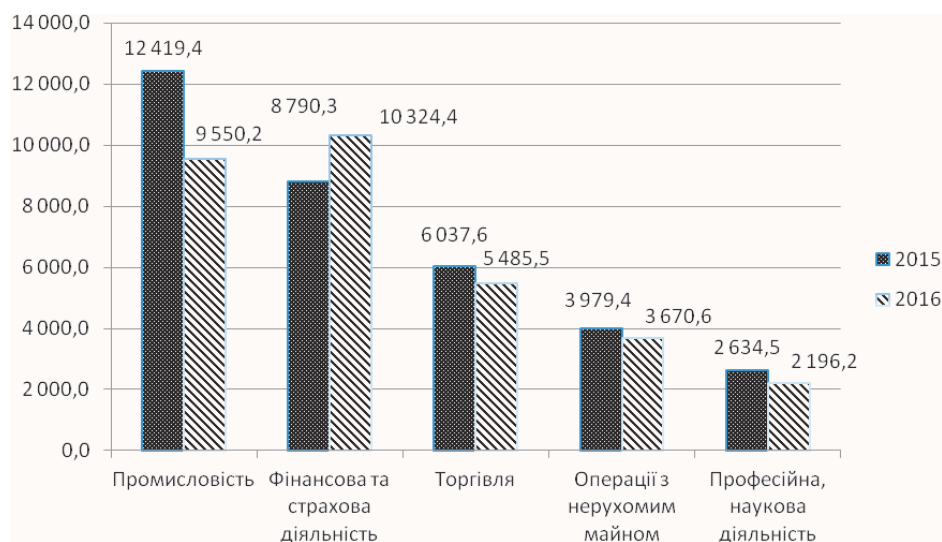

Рис. 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності, млн дол. США.*

*Складено автором на основі [1].

Найбільший приріст демонструє фінансова та страхова діяльність із показником зростання в 1534,1 млн дол. (+17,45%). Станом на 01.01.2017 р. це єдина галузь у якій розмір іноземних інвестицій зріс. Найбільше падіння показує промисловість із показником 9550,2 млн дол., що на 23,10% менше від-

повідного показника попереднього року. Разом із промисловістю зменшуються інвестиції в операції з нерухомим майном, торгівля та професійна, діяльність.

Наявність в Україні ґрунтовних чинників покращення діяльності виробництва є однією з умов привабливості діяльності ТНК. Серед них можна виділити такі:

- сильний ресурсний потенціал;
 - вигідне геополітичне положення;
 - відкритість економіки для інших держав,
 - високий рівень довіри міжнародних організацій до України.
- За 2016 р. Україна займає 130 місце в рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass, який опублікований компанією BDO. За рік країна опустилася на 41 позицій [2]. Одноразом з сильними боками нашої держави існують не зовсім привабливі для діяльності транснаціональних компаній:

- недосконала законодавча база, яка найчастіше проявляється в нестабільності податкової частини, найбільше створює несприятливий інвестиційний клімат;
- умови, які Україна надає для господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів, є різими;
- відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій;
- вітчизняна інвестиційна інфраструктура мало розвинена;
- зростання інфляції;
- імідж України не в найкращому стані;
- багато інвесторів мало проінформовані про стан та перспективи розвитку в Україні.

Відповідні заходи для покращення інвестиційного клімату України стануть основними пріоритетами для стимулювання діяльності ТНК. Країна зможе отримати велику кількість переваг від присутності на її теренах країн-інвесторів. Якщо наша держава зможе знайти раціональний підхід до покращення інвестиційного клімату, то ми отримаємо позитивний вплив від діяльності ТНК, а саме:

- велику кількість капіталовкладень в економіку України;
- збільшення місць для працевлаштування та підвищення кваліфікації робітників [4];
- податкові надходження в країну почнуть збільшуватися;
- покращення торгівлі в межах країни та збільшення на ринку високоякісних товарів та послуг;
- введення інновацій, ноу-хау та найновіших розробок, переналаштування підприємств;
- введення міжнародних стандартів на виробництвах.

Висновки. Отже, у результаті проведеного аналізу, з'ясовано, що в Україні створені певні умови для ефективного залучення іноземних інвестицій, однак є ще ряд проблем, які необхідно вирішувати, застосовуючи сучасний організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій у країну. У 2015 та 2016 рр. обсяг інвестицій зменшився, але вже станом на 01.01.2017 р. темп приросту становив 1,4%. Найбільший приплив відбувається від Російської Федерації та Кіпру. Основними галузями, у які залучаються інвестиції, є фінансова та страхова діяльність та промисловість. Ґрунтовними проблемами розвитку інвестиційної діяльності ТНК є неоднозначність правової бази, великий ступінь бюрократії та корумпованості високопосадових осіб, низький рівень платоспроможності населення України, неефективна судова влада, малонерозвинутість страхового та фондового ринку.

ТНК сьогодні відіграють важливу роль. Вони впливають на економіку країни: прискорюють науково-технічний процес, залучають інвестиції, відкривають доступ до фінансових ресурсів ТНК, доступ до зовнішніх ринків. Україні та її підприємствам необхідно співпрацювати з іноземними ТНК та використовувати їх переваги.

Література:

1. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт International Business Compass [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bdo-ibc.com/home>.
3. Про інвестиційну діяльність Закон України № 1560-ХІІ від 18.09.1991р: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Овчарук М. П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України / М. П. Овчарук // Фінансова парадигма в добу глобалізації. – 2013. – № 3 (11). – С. 61–67.
5. Чумак Н. В. Проблемні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій в Україні / Н. В. Чумак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 719–723.
6. Юрчик І. Б., Маценко А. А. Іноземні інвестиції в Україні : проблеми та перспективи / І. Б. Юрчик, А. А. Маценко // Молодий вчений. – 2016. – № 5(32). – С. 204–207.